

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ОСІБ, СХИЛЬНИХ ДО ПЕРЕЖИВАННЯ ЗАЗДРОЩІВ

У статті розглядаються результати теоретико-емпіричного дослідження проявів емоційного інтелекту осіб, які схильні та не схильні до переживання заздрощів. Представлено трактування розуміння заздрості як реакції або стану ("заздрість-неприязнь" та "заздрість-зневіра") і заздрості як усталеної риси особистості (схильність до переживання заздрощів та заздрісність особистості). Під час кількісного аналізу емпіричних даних встановлені значимі від'ємні кореляційні зв'язки між показниками емоційного інтелекту та заздрощів, що доводить доцільність зіставлення цих феноменів. Під час якісного аналізу визначені психологічні характеристики осіб, схильних та не схильних до переживання заздрощів. У осіб з максимальною схильністю до заздрощів виявлені низькі значення показника інтегративного рівня емоційного інтелекту, а також знижені значення показників емпатії, самомотивації та здатності до розпізнавання емоцій інших людей.

Ключові слова: заздрість, схильність до переживання заздрощів, "заздрість-неприязнь", "заздрість-зневіра", емоційний інтелект.

Постановка проблеми. Заздрість є однією з найпотаємніших складових нашої емоційної системи, що проявляється під час соціальної взаємодії. У системі людських екзистенцій вона знаходиться в ряду таких феноменів, як страждання, страх і самотність. Заздрощі часто не усвідомлюються і важко піддаються інтелектуальному аналізу.

Феномен заздрості можна інтерпретувати на рівні переживань, емоцій, почуттів, установок тощо. Залежно від наукових підходів дослідників, заздрість розглядалася як неприязнь, вороже ставлення (Мк. Даугалл, В. О. Лабунська, Р. М. Шаміонов, Т. В. Бескова), агресивне прагнення (А. Адлер, М. Кляйн), почуття досади (О.В. Золотухіна-Аболіна), особлива форма тривоги (К. Хорні, А. Ребер), особлива форма фрустрації (Е. Фромм, Ф. Розенцвейг, І. Б Котова, Л. С. Архангельська), захисна реакція (А. Д. Розенблатт, Н. В. Дмитрієва), прояв мотивації досягнення (М. Г. Ярошевський, С. Ю. Головін, О. Є. Соколова), прояв нездорового перфекціонізму (О. Т. Соколова) і нарцисизму (З. Фрейд, М. Кляйн, Г. Розенфельд, Х. Сегал), прояв комплексу неповноцінності (А. Адлер, К. Муздибаєв, У. Лукан), прояв незрілості особистості (О. Р. Бондаренко, Ю. В. Щербатих) тощо. Означені наукові підходи до розуміння поняття заздрощів відображають важливі окремі його аспекти, але не дають цілісного уявлення про цей феномен, оскільки містять багато інформаційних протиріч. Це пояснюється складністю і багатогранністю самого феномена заздрості.

Спираючись на літературні джерела з означеної проблематики, можна розрізнити заздрість як адекватну або неадекватну реакцію, як стан, що виникає в певних ситуаціях, і заздрісність як стійку рису особистості. Схильним до переживання заздрощів є той, хто часто або постійно, свідомо чи несвідомо заздрить іншим.

Т. В. Бескова визначає заздрощі як ставлення до іншої людини, що зумовлене суб'єктивною оцінкою її переваги в значущих сферах, котре супроводжується комплексом негативних емоцій, зниженням самооцінки і ба-

жанням нівелювати цю перевагу. При цьому автор виділяє два типи заздрісного реагування на переваги іншого: 1) заздрість-неприязнь, при переживанні якої домінують почуття озлобленості, гніву, роздратування, ненависті, що спрямовані на того, хто домігся більшого; 2) заздрість-зневіра, що супроводжується почуттями образи, досади, смутку, відчаю, пусковим механізмом якої є відчуття "незаслуженої непереборної обділеності" [1, с. 141]. Кожен тип заздрісного реагування протікає по-різному і має різні прояви залежно від складу емоцій, що його супроводжують.

К. К. Муздибаєв зазначав, що заздрість – збиткове почуття, яке намагається заповнити порожнечу або який-небудь особистісний недолік, відсутність світоглядної, психологічної рівноваги і гармонії [6, с. 12].

Враховуючи вищезазначене, можна сказати, що заздрість – це гостре переживання своєї недосконалості. Заздрість виникає до тієї особистості, яка домоглася явної чи суб'єктивної переваги в потребово значущих для нас сферах, тобто до тієї особи, яка, на наш погляд, має більшу "цінність". Стійка ж заздрісність скоріше спрямована не на конкретний об'єкт заздрості, а на широке коло можливих соціальних порівнянь, котрі викликають часті переживання почуття заздрощів.

На думку О. Р. Бондаренко та У. Лукана, заздрісність особистості – це екстеріоризація внутрішньої порожнечі, пережитих дефіцитів і прогалин у ранньому розвитку "Я", тобто недостатності позитивних інкорпорацій та не повністю розвиненої через це емоційної системи [2, с. 271].

Отже, мета дослідження полягає у вивченні особливостей проявів схильності до заздрощів, зокрема емоційного інтелекту заздрісних та незаздрісних осіб.

Емоційний інтелект (ЕІ) – здатність людини усвідомлювати емоції, досягати і генерувати їх так, щоб сприяти мисленню, розумінню емоцій і того, що вони означають і, відповідно, управляти ними таким чином, щоб сприяти своєму емоційному та інтелектуальному зростанню [4]. Поняття емоційного інтелекту ввели Дж. Майер та П. Саловой в 1990 році та визначили його

як здатність сприймати і розуміти прояви особистості, що виражаються в емоціях, управляти емоціями на основі інтелектуальних процесів. Емоційний інтелект, на їхню думку, включає в себе такі компоненти: здатність сприймати та відчувати емоції (як свої власні, так і іншої людини); здатність направляти свої емоції на допомогу розуму (інтуїтивне пізнання); здатність розуміти, що виражає та чи інша емоція; здатність керувати емоціями [11].

Сама ідея емоційного інтелекту в тому вигляді, в якому цей термін існує зараз, виросла з поняття психічного відображення, яке розроблялось у вітчизняній психології (Л. С. Виготський, С. Л. Рубинштейн, Б. Ф. Ломов, А. Р. Лурія), та поняття соціального інтелекту (Е. Торндайк, Дж. Гілфорд, Г. Айзенк), – у зарубіжній психології. Ці поняття стали ланками, що об'єднують афективну і когнітивну сторони процесу пізнання.

Відповідно до уявлень Е. Л. Носенко, Н. В. Ковриги, Д. В. Люсіна, позицію емоційного інтелекту в структурі індивідуальності можна визначити на межі емоційного та інтелектуального, внутрішнього і зовнішнього. Таке "прикордонне" положення ЕІ дозволяє дуже точно відображувати внутрішню і зовнішню дійсність та сприяє когнітивно-емоційному процесу пізнання [7]. Можливо, емоційний інтелект – це те, що об'єднує логіку та інтуїцію.

На відміну від IQ (інтелектуального коефіцієнта), ЕІ є здатністю правильно тлумачити обставини і чинити на них вплив, інтуїтивно вловлювати те, чого хочуть і чого потребують інші люди, знати їх сильні та слабкі сторони, не піддаватися стресу й бути чарівним [9]. Н. Холл виділив такі показники емоційного інтелекту: емоційна обізнаність, управління своїми емоціями, самомотивація, емпатія, розпізнавання емоцій інших лю-

дей [10].

Оскільки емоційний інтелект є проявом високого рівня психічного відображення, то наслідком порушення механізмів емоційно-когнітивного пізнання і відображення внутрішнього та навколишнього світу може бути порушення адекватного сприйняття та ставлення до оточуючих людей, що є характерним для стійкої заздрисності. На основі вищезазначеного можна припустити, що схильність до переживання заздрощів пов'язана з особливостями емоційного інтелекту особистості.

Організація та методики дослідження. Для діагностики показників заздрисності була використана "Методика дослідження заздрисності особистості" (МДЗО) Т. В. Бескової [1], що спрямована на виявлення домінуючих станів, емоцій та способів поведінки суб'єкту заздрисності. Для діагностики емоційного інтелекту в емпіричному дослідженні була застосована "Методика діагностики емоційного інтелекту" Н. Холла [10], що спрямована на виявлення здатності розуміти ставлення особистості, репрезентовані в емоціях, і керувати емоційною сферою на основі прийняття рішень.

Дослідження проводилося на базі Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (м. Одеса). В ньому брали участь слухачі денної та заочної форм навчання факультету післядипломної освіти відділення перепідготовки кадрів зі спеціальності "Психологія" віком від 25 до 45 років у кількості 58 осіб. Обробка отриманих даних здійснювалася за допомогою кількісного (методу кореляції Спірмена) та якісного (методу "асів" і "профільв") аналізу [8].

Результати та їх обговорення. На початку дослідження був проведений кореляційний аналіз за методом Спірмена. У табл. 1 наведені значимі кореляційні зв'язки між показниками емоційного інтелекту та показниками заздрощів особистості.

Таблиця 1

Значущі коефіцієнти кореляції між показниками емоційного інтелекту та показниками заздрощів

Показники заздрощів	Показники емоційного інтелекту					
	ЕО	УСЕ	СМ	Е	РЕІЛ	ІРЕІ
Заздрись-неприятнь				-276	-315*	-208
Заздрість-зневіра	-216		-275*		-500**	-310*
Загальний показник заздрощів		-267	-241	-286	-452**	-304*

Примітка: 1) нулі та коми опущені; 2) позначення ** - значущість зв'язку на 1% рівні; позначення * - значущість зв'язку на 5% рівні; без позначення – тенденції до зв'язку; 3) умовні позначення показників емоційного інтелекту: ЕО – емоційна обізнаність, УСЕ – управління своїми емоціями, СМ – самомотивація, Е – емпатія, РЕІЛ – розпізнавання емоцій інших людей, ІРЕІ – інтегративний рівень емоційного інтелекту.

Кількісний аналіз показав наявність значимих від'ємних зв'язків між показником "заздрість-зневіра" й такими показниками емоційного інтелекту як РЕІЛ (розпізнавання емоцій інших людей), – на 1% рівні, та СМ (самомотивація) і ІРЕІ (інтегративний рівень ЕІ), – на 5% рівні. Також було виявлено значимий від'ємний зв'язок на 5% рівні між показником "заздрість-неприятнь" та показником РЕІЛ (розпізнавання емоцій інших людей). Щодо "загального показника заздрощів" (ЗПЗ), – було виявлено наявність значимого від'ємного

зв'язку з показником РЕІЛ (розпізнавання емоцій інших людей), – на 1% рівні і показником ІРЕІ (інтегративний рівень ЕІ), – на 5% рівні. Також кількісний аналіз показав наявність певних від'ємних тенденцій до зв'язку, котрі будуть розглянуті під час якісного аналізу.

На основі даних, отриманих із застосуванням методики Т. В. Бескової, з обраного контингенту за допомогою методу "асів" [8] було виявлено 4 групи досліджуваних з певною комбінацією показників, а саме: 1) домінування реакції "заздрість-неприятнь",

2) домінування реакції "заздрість-зневіра", 3) максимальні значення загального показника заздрощів, 4) мінімальні значення загального показника заздрощів. Попередньо отримані результати цього емпіричного дослідження були переведені у проценти, що дало змогу виявити як високі (від 75 до 100 процентилів), так і низькі значення загального показника заздрощів (від 1 до 25 процентилів).

На рис. 1 зображені профілі емоційного інтелекту осіб з різними сполученнями показників заздрощів.

Значення кожного показника у профілі є середнім арифметичним значенням конкретного показника, що отримано усіма представниками досліджуваної групи. На осі ОХ відкладено показники емоційного інтелекту, на осі ОУ – проценти. Середня лінія ряду проходить через 50-й перцентиль. Ступінь вираження того чи іншого показника визначається за його відхиленням від середньої лінії ряду. Значення, що розташовані у просторі вище середньої лінії ряду (50-75 процентилів), характеризують тенденцію до позитивного полюсу аналізованого параметру або високий ступінь вираженості розглядаємих показників (вище 75-го процентилів). Значення показників нижче середньої лінії ряду (50-25 процентилів) свідчать про тенденцію до слабкої його вираженості або ж слабку вираженість показника (нижче 25-го процентилів).

Аналіз профілів означених груп дозволив виділити

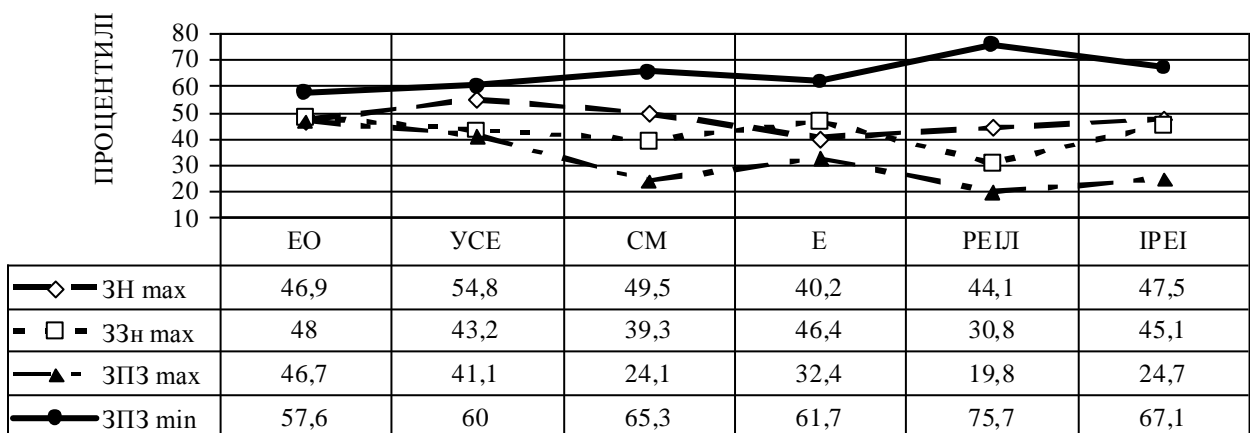

Рис. 1. Профілі показників емоційного інтелекту груп досліджуваних з різними сполученнями показників заздрощів.

Примітка: 1) Групи досліджуваних: ЗН max – з домінуванням реакції "заздрість-неприятель", З3н max – з домінуванням реакції "заздрість-зневіра", ЗП3 max – з максимальними значеннями загального показника заздрощів, ЗП3 min – з мінімальними значеннями загального показника заздрощів.

Профіль представників групи з домінуванням реакції "заздрість-зневіра" (З3н max) досить однорідний та розташований нижче середньої лінії ряду в другому кварталі розподілу, що свідчить про дещо знижені значення за усіма показниками емоційного інтелекту. Найбільше відхилення від середньої лінії ряду у просторі від'ємних значень цього профілю – показник PEI (розпізнавання емоцій інших людей). Знижені значення за цим показником у представників групи вказують на знижену здатність до

деякі особливості представників кожної групи.

Профіль групи осіб з домінуванням реакції "заздрість-неприятель" (ЗН max) розташований близько до середньої лінії ряду, що свідчить про середню вираженість усіх показників емоційного інтелекту у представників цієї групи. Точка, що має найбільше відхилення від середньої лінії ряду у просторі додатних значень даного профілю, – показник YCE (управління своїми емоціями), а у просторі від'ємних значень – показник E (емпатія). Вираженість показника YCE (управління своїми емоціями) у представників групи з домінуванням реакції "заздрість-неприятель" дає підґрунтя для припущення, що хоча їм і властивий комплекс супутніх негативних емоцій (таких, як роздратування, злість, гнів, ненависть), спрямованих на того, хто домігся більшого, але вони емоційно відхідливі та емоційно гнучкі, тобто можуть впоратися з емоційними сплесками безпосередньо під час ситуації і, можливо, направити виниклі імпульси в інше русло. Але при цьому у представників цієї групи виявилися дещо знижені значення показника E (емпатія), що означає знижену здатність до співпереживання та співчуття іншій людині, знижену проникливість переживаннями інших, а також неготовність надати емоційну підтримку (ці дані потребують додаткової емпіричної перевірки).

інтуїтивного відчуття і розуміння емоцій та мотивів інших людей, а також подій, що передують емоціям та слідує за ними. Можливо, наслідком цього може стати підвищена довірливість, котра у разі розчарування переходить у зневіру.

Знижені значення за показником CM (самотивація) означають, що у представників групи з домінуванням реакції "заздрість-зневіра" дещо знижена здатність до управління своєю поведінкою за рахунок управління

емоціями, знижена внутрішня мотивація до виконання діяльності, а також знижена самодисципліна і наполегливість у досягненні поставлених цілей. Отримані дані узгоджуються з тим, що супутниками заздрості-зневіри є такі гнітючі емоції, як розчарування, смуток, образа, досада, відсутність надії та відчуття безсилля що-небудь змінити [1, с. 141]. У зв'язку з цим важливо відмітити, що "безнадія і заздрість – це супутники, котрі йдуть, взявшись за руки. Але як заздрість, так і безнадійність можуть існувати незалежно одне від одного, а часом заздрість у самих руйнівних формах може супроводжуватися надією на успіх, на визнання, безкарність" [5].

Аналізуючи профіль групи з максимальними значеннями загального показника заздрості (ЗПЗ max) можна констатувати, що всі його значення розташовані в просторі від'ємних значень у першому та другому квартілях розподілу. Це свідчить про знижений рівень емоційного інтелекту у представників цієї групи, а особливо таких його показників, як СМ (самотивація), Е (емпатія), РЕ-ІІ (розпізнавання емоцій інших людей), ІРЕІ (інтегративний рівень ЕІ). Отже, для представників цієї групи є характерним: низька самотивація (можливо, схильність піддаватися зовнішнім впливам), знижена внутрішня мотивація до виконання діяльності; низька здатність адекватно розуміти емоції та мотиви оточуючих; низька здатність адекватно виражати свої емоції та адекватно реагувати на прояви почуттів інших людей; низька здатність до співпереживання та співчуття оточуючим; нерозвинута соціальна інтуїція, що відповідає за здатність розуміти причинно-наслідкові зв'язки у взаємостосунках; низька здатність впливати на почуття та настрої в оточуючих.

Отримані дані підтверджують думку Б. Спінози про те, що заздрості призводять душу до меншої досконалості і зменшують здатність тіла до дії. У той же час, отримані результати вступають у певне протиріччя із визначенням заздрості як "прояву мотивації досягнення" [3]. Це протиріччя можна пояснити тим, що мотивуючий вплив заздрості може чинити лише тоді, коли вона ситуативна (не стійка і не тривала), за умови активної життєвої позиції того, хто заздрить. У цьому випадку заздрість здатна підтебнути людину до рішучих дій з метою довести свою спроможність. Така заздрість лежить в основі суперництва та здорової конкуренції. Але часті і тривалі заздрості та суперництво можуть перерости у стійку заздрість, що не сприяє самотивації; скоріше об'єкт заздрості постає зовнішнім мотивом, що емоційно виснажує людину та викликає прагнення зруйнувати, відняти, усунути перевагу іншого. При цьому слід зазначити, що коли об'єкт заздрості вважається недосяжним, то заздрість може долатися шляхом його суб'єктивного знецінення або шляхом відмови від бажань.

Четвертий профіль – профіль групи з мінімальними значеннями загального показника заздрості (ЗПЗ min) – розташований вище середньої лінії ряду, переважно в третьому квартілі розподілу, що свідчить про достатньо

високий рівень емоційного інтелекту. Найбільшу вираженість мають такі його показники, як: СМ (самотивація), РЕІІ (розпізнавання емоцій інших людей), ІРЕІ (інтегративний рівень ЕІ). Це означає, що представникам означеної групи властиві такі особливості: усвідомлення і розуміння своїх емоцій та почуттів; здатність адекватно виражати і контролювати свої емоції; вміння управляти своєю поведінкою за рахунок внутрішньої мотивації, самодисципліни, наполегливості та цілеспрямованості; вміння співпереживати і співчувати іншим людям та готовність надати емоційну підтримку, вміння чуттєво розуміти та впливати на емоційний стан інших людей.

Висновки.

1. Теоретично встановлено, що заздрості розглядаються як ставлення до іншої людини, зумовлене суб'єктивною оцінкою її переваги в значущих сферах, що супроводжується комплексом негативних емоцій, зниженням самооцінки і бажанням нівелювати цю перевагу. У проведеному емпіричному дослідженні розглянуто два типи заздрісного реагування: заздрість-неприятність і заздрість-зневіра, які передбачають різний набір супутніх емоцій та різні поведінкові реакції на переваги інших. Рівень загального показника заздрості визначається стійким поєднанням обох типів заздрісного реагування, що проявляється часто і до широкого кола об'єктів.

2. Для пошуку співвідношення показників схильності до заздрості та емоційного інтелекту у цьому емпіричному дослідженні були застосовані "Методика дослідження заздрісності особистості" (МІЗЛ) Т. В. Бескова та "Методика діагностики емоційного інтелекту" Н. Холла.

3. Результати кореляційного аналізу показали доцільність зіставлення показників емоційного інтелекту та заздрості. Були встановлені такі зв'язки: зниження самотивації супроводжується підвищенням частоти реакції "заздрість-зневіра" та підвищенням схильності до переживання заздрості у цілому; зниження емпатії супроводжується підвищенням частоти реакції "заздрість-неприятність" та підвищенням схильності до переживання заздрості; зниження здатності до розпізнавання емоцій інших людей супроводжується підвищенням частоти заздрісних реакцій обох типів (особливо реакції "заздрість-зневіра") та схильності до переживання заздрості у цілому; зниження інтегративного рівня емоційного інтелекту теж супроводжується підвищенням заздрісності особистості.

4. Виявлені психологічні характеристики осіб схильних та не схильних до переживання заздрості. Якісний аналіз показав, що для осіб зі стійкою схильністю до переживання заздрості є характерною низька самотивація (можливо, схильність піддаватися зовнішнім впливам); низька здатність адекватно розуміти емоції та мотиви оточуючих; низька здатність адекватно виражати свої емоції та правильно реагувати на прояви почуттів інших людей; знижена здатність до співпереживання та співчуття; нерозвинута соціальна інтуїція; низька здатність впливати на почуття та настрої оточуючих. Установлено, що в

осіб з максимальною схильністю до заздрощів низький інтегративний рівень емоційного інтелекту. Можливо, це можна пояснити порушенням механізмів емоційно-когнітивного пізнання і відображення внутрішнього та навколишнього світу, наслідком чого є порушення адекватного сприйняття та ставлення до оточуючих людей.

5. Отримані дані підтверджують припущення про те,

ЛІТЕРАТУРА

1. Бескова Т. В. Методика исследования завистливости личности / Татьяна Викторовна Бескова // Вопросы психологии. – 2012. – № 2. – С. 127-141.
2. Бондаренко О. Р. Психологическое консультирование: зависть и психическое здоровье / Ольга Рифкатовна Бондаренко, Ульф Лукан // Вестник Нижегородского университета имени Н. И. Лобачевского. – Серия "Социология. Психология. Философия". – 2008. – № 2. – С. 265-273.
3. Головин С. Ю. Словарь практического психолога / Сергей Юрьевич Головин / [Сост. С. Головин]. – Минск: Харвест, 1998. – 800 с.
4. Гулман Д. Эмоциональный интеллект / Дэниел Гулман. – М.: АСТ, 2008. – 478 с.
5. Лабунская В. А. Зависть, безнадежность и надежда как способы преобразования бытия субъекта / Вера Александровна Лабунская // Личность и бытие: субъектный подход. Личность как субъект бытия: теоретико-методологические основания анализа. – Краснодар: КГУ, Просвещение – Юг, 2005. – С. 120-137.
6. Муздыбаев К. К. Психология зависти / Куанышбек Куанышбекович Муздыбаев // Психологический журнал. –

REFERENCES

1. Beskova, T. V. (2012). Metodika issledovaniya zavistlivosti lichnosti [Individual's Envy Research Methodology]. *Voprosy psikhologii – Questions of psychology*, 2, 127-141 [in Russian].
2. Bondarenko, O. R., & Lukan, Ulf. (2008). Psikhologicheskoe konsultirovaniye: zavist i psikhologicheskoe zdorovye [Psychological consultation: an envy and mental health]. *Vestnik Nizhegorodskogo universiteta im. N. I. Lobachevskogo. Seria "Sotsiologia. Psikhologia. Filosofia"* – *Bulletin of Lobachevsky University of Nizhni Novgorod. A series of "Sociology. Psychology. Philosophy"*, 2, 265-273 [in Russian].
3. Golovin, S. Yu. (Eds.). (1998). *Slovar prakticheskogo psikhologa [Applied psychologist's dictionary]*. Minsk: Harvest [in Russian].
4. Goulman, D. (2008). *Emotsionalnyy intellekt [Emotional intelligence]*. Moscow: AST [in Russian].
5. Labunskaya, V. A. (2005). Zavist, beznadezhnost i nadezhda kak sposoby preobrazovaniya bytiya subekta [Envy, despair and hope as ways to transform objective reality of the subject]. *Lichnost i bytiye: subektnyy podkhod. Lichnost kak subekt bytiya: teoretiko-metodologicheskiye osnovaniya analiza – Personality and objective reality: subjective approach. Personality as a subject of objective reality:*

що схильність до переживання заздрощів може бути пов'язана з особливостями емоційного інтелекту особистості. Для подальшого вивчення особливостей проявів схильності до заздрощів необхідно окремо дослідити зв'язок заздрісності з емоційністю та мотивацією особистості.

1997. – Том 18. – № 6. С. 3-12.

7. Носенко Е. Л. Эмоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції / Елеонора Львівна Носенко, Н. В. Коврига. – Київ.: Вища школа, 2003. – 126 с.
 8. Санникова О. П. Эмоциональность в структуре личности / Ольга Павловна Санникова. – Одесса: Хорс, 1995. – 364 с.
 9. Стейн С. Д. Преимущества EQ. Эмоциональный интеллект и ваши успехи / Стивен Стайн, Говард Бук / пер. с англ. Е. А. Латыш. – М.: Баланс Бизнес Букс, 2007. – 384 с.
 10. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Николай Петрович Фетискин, Владимир Васильевич Козлов, Геннадий Митрофанович Мануйлов. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – С. 57-59.
 11. Mayer J. D. Emotional Intelligence as a standard intelligence / John D. Mayer, Peter Salovey, Devid R. Caruso, and G. Sitarenios // *Emotion*. – 2001, – Vol. 1. – № 3. – P. 232-242.
- theoretical and methodological basis of the analysis.* Krasnodar: KGU, Prosveshcheniye – Yug [in Russian].
6. Muzydybaev, K. K. (1997). Psikhologiya zavisti [Envy psychology]. *Psikhologicheskii zhurnal – Psychological Journal, Volume 18, 6, 3-12* [in Russian].
 7. Nosenko, E. L., & Kovryha N. V. (2003). *Emotsiyni intellekt: kontseptualizatsia fenomenu, osnovni funktsii [Emotional intelligence: phenomenon conceptualization, basic functions]*. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
 8. Sannikova, O. P. (1995). *Emotsionalnost v strukture lichnosti [Emotionality in individual's structure]*. Odessa: Khors [in Russian].
 9. Stein, S. D., & Buk, Govard. (2007). *Preimushchestva EQ. Emotsionalnyy intellekt i vashi uspekhi [EQ advantages. Emotional intelligence and your success]*. (E. A. Latysh, Trans). Moscow: Balans Bizness Buks [in Russian].
 10. Fetiskin, N. P., Kozlov, V. V., & Manuylov, G. M. (2002). *Sotsialno-psikhologicheskaya diagnostika razvitiya lichnosti i malykh grup [Socio-psychological diagnostics of personality and small groups development]*. Moscow: Izd-vo Instituta Psikhoterapii [in Russian].
 11. Mayer, J. D., Salovey, P., Caruso, Devid R., & Sitarenios, G. (2001). Emotional Intelligence as a standard intelligence. *Emotion. Volume 1, 3, 232-242.*

А.Ф. Лисовенко

ОСОБЕННОСТИ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА ОСОБ, СКЛОННЫХ К ПЕРЕЖИВАНИЮ ЗАВИСТИ

В статье рассматриваются результаты теоретико-эмпирического исследования проявлений эмоционального интеллекта лиц, склонных и не склонных к переживанию зависти. Представлена трактовка понимания зависти как реакции или состояния ("зависть-неприязнь" и "зависть-уныние") и зависти как устоявшейся черты личности (склонность к переживанию зависти и завистливость личности). В ходе количественного анализа эмпирических данных установлены значимые отрицательные корреляционные связи между показателями эмоционального интеллекта и зависти, что означает правомочность сопоставления данных феноменов. В ходе качественного анализа обозначены психологические характеристики лиц, склонных и не склонных к переживанию зависти. У лиц с максимальной склонностью к зависти выявлены низкие значения показателя интегративного уровня эмоционального интеллекта, а также пониженные значения показателей эмпатии, самомотивации и способности к распознаванию эмоций других людей.

Ключевые слова: зависть, склонность к переживанию зависти, "зависть-неприязнь", "зависть-уныние", эмоциональный интеллект.

A. F. Lisovenko

FEATURES OF EMOTIONAL INTELLIGENCE IN PERSONS PRONE TO ENVY

This article highlights the theoretical and empirical study of the manifestations of emotional intelligence in persons prone and not prone to experience envy. Theoretically it is researched that the envy is designated as an attitude to another person that is caused by the subjective assessment of his / her advantage in significant fields that is followed by a negative emotions complex, a self-rating fall and a wish to level this advantage. In this empirical research there are two types of envious reactions that are investigated, they are the following: the envy-enmity and the envy-despondency that stipulate various choices of attendant emotions and different behavioral reactions on other people's advantages. The general envy indicator level is defined by the stable connection of both envy reaction types that are shown in wide circle of objects. "The Individual's Envy Research Methodology" (IERM) by T.V. Beskova and "The Emotional Intelligence Examination Methodology" by N. Hall were used in this empirical research to investigate the correlation of the envy tendency indicators and the emotional intelligence. The results of correlative analysis showed the competence of the emotional intelligence and the envy indicators comparison. Such connections were identified, they are the following: the self-motivation fall is followed by the "envy-despondency" reaction frequency rise and the tendency to feel an envy rise on the whole; the empathy fall is followed by the "envy-enmity" reaction frequency rise and the tendency to feel an envy; the ability to recognize other people's emotions decrease that is followed by both types of the reaction frequency rise (especially, the "envy-despondency" reaction) and the tendency to feel envy on the whole; the emotional intelligence integrative level is also followed by the person's envy rise. The psychological characteristics of the people prone to feel envy and the people, who are not prone to feel envy, were identified. The qualitative analysis showed that the following is typical for people, who have a stable tendency to feel envy: the low self-motivation (probably, it is the tendency to fall under outer influence); the low ability to understand emotions and people's motives adequately; the low ability to express own emotions adequately and react to other people's demonstrative feelings correctly; the lower ability to empathize and condole; the social ultimate belief is not developed; the low ability to influence on people's feelings and mood. It is researched that people, who have the maximum tendency to feel envy, also have the low index of the emotional intelligence integrative level.

Keywords: envy, prone to experience envy, "envy-despondency", "envy-enmity", emotional intelligence.

Подано до редакції 07.08.14